

A-magasinet | Opera (musikk)

Sangstjernen Aksel Rykkvin: Stemmen som forsvant

Han var den store barnestjernen med den lyse, klare sopranstemmen. Så skjedde det noe.

Bjørn Egil Halvorsen

Journalist

Publisert: 22.06.2018 10:32 | Oppdatert: 19.12.2018 12:54

Nyhetsbrev: A-magasinet

Få ukens høydepunkter fra A-magasinet rett i innboksen din hver fredag!

Noen sprekker brått og brutalt. For Aksel Rykkvin ble det en slags gradvis seigpining.

Det startet på vårparten i fjor. På en konsert i Sverige forsvant plutselig noen av de lyse tonene, neppe hørbart for publikum. Men for pappa og manager Rikard Rykkvin var den ørlille bristen som et hakk i linjalen.

Hensynsløst hadde hormonene begynt å herje med den lyse, klare, tandre, uanstrengte englesangstemmen. Prosessen som dirigenter og fans hadde snakket om i flere år, var i gang. Karrièren til gutten som har stått på noen av verdens største operascener, og som BBC for noen år siden kåret til en av klassisk-verdens seks vidunderbarn, var på hell.

Aksel ble allerede som 5-åring tatt opp i Oslo Domkirkes Guttekor Foto: Privat

Flaut og vanskelig

Stemmeskiftet. Alle gutter opplever det. Mange synes det er vondt og pinlig. For klassisksangere som Aksel Rykkvin står det så mye mer på spill. Et smidig stemmeskifte kan være retningsgivende for resten av karrièren, faktisk livet. For det er operasanger han vil bli.

Da strupen startet å skurre, meldte mange spørsmål seg. På kort sikt: Hvor mange konserter sto i fare for måtte avlyses? Skulle han si ja eller nei til et TV-show i Japan med ti millioner seere? Skulle han høflig avvise tilbudet om en konsertserie i Australia? Hvor lenge kunne han tyne siste rest av soprantoner? Når ville biologien innhente ham totalt?

På mye lengre sikt: Ville han bli like god på den andre siden? Eller ville han måtte begynne på bunnen? Var Aksel Rykkvin passé allerede som 14-åring?

Alt var usikkert.

Vil du heller lytte? I podkast-dokumentaren *Da sangstjernen kom i stemmeskiftet* får du et innblikk i tankesettet til Aksel og hans kamp for å ta instrumentet sitt - sangstemmen - tilbake.

The episode was not found or is unavailable.

Store endringer på kort tid

Puberteten er vanskelig nok i seg selv. Det snur opp ned på et ungt sinn og fillerister familier. Så kommer stemmeskiftet på toppen, som det mest eksponerte signalet om du er i endring. «Hei verden, hør: Hormonene raser i meg.»

- Ikke i noen annen fase i livet skjer større endringer på så kort tid. I den andre enden kommer det på mange måter ut et helt annet individ, sier professor og leder for avdeling for medisinsk biokjemi ved Oslo universitetssykehus, Jens Petter Berg.

Både jenter og gutter går gjennom et skifte. For jentene synker stemmeleiet et par toner, mens guttene går ned en hel oktav. I puberteten vokser strupehodet, spesielt hos guttene, slik at stemmebåndene strekker seg fra 0,9 cm til i snitt 1,5 cm i lengden. I tillegg blir de tykkere. På samme måte som de tykkere gitarstrengene gir lavere frekvens og dypere lyd, blir effekten den samme på stemmen.

Det mest iørefallende er endring i stemmeleie, fra lyst til mørkt. Men selve strupen vokser i lengde og lungekapasiteten økes. Bihulene i hodet blir større, noe som gir større resonans. Dette gir mer kraft og større klang. Stemmen blir større.

Mange tror at stemmeskiftet er det første tegnet på at puberteten er i gang, men den inntreffer i realiteten et godt stykke ut i overgangsfasen. Det mannlige kjønnshormonet testosteron er allerede godt i gang med transformasjonen av gutt til mann, før stemmeskiftet toger inn.

Og flauheten når sitt rødeste nivå når stemmen bare sprekker.

- Det skjer fordi veksten av stemmebånd, strupehodet og musklene som kontrollerer hvor stramme stemmebåndene skal være, ikke er helt koordinert, sier professor Berg.

- Det fører til at det er vanskeligere å ha like god kontroll på stemmebåndene under puberteten sammenlignet med før og etter. Dårligere kontroll kan føre til at stemmen av og til sprekker.

Han ble tvunget til å legge opp som 14-åring. Nå må barnestjernen bygge nye topper fra bunn. Foto: Espedal, Jan Tomas

Menn og mus

I sum: Noe kjent forsvinner. Noe fremmed og ukontrollerbart presser seg frem. Det er svære bevegelser i sving. Da går det fort en kule varmt i de umiddelbare omgivelser. Ikke det minste rart, mener psykolog og forfatter av boken *Foreldremagi*, Hedvig Montgomery.

- Stemmeskiftet sammenfaller med når kroppen er inne i en av sine mest intense vekst- og utviklingsperioder.

- Guttene mister kontrollen over stemmen og fremstilling av seg selv - over egen kropp og identitet. Man har lyst å si noe snilt, men høres sint ut. Og når man vil virke sint, høres man ut som en mus. De søte guttene skal bli til grove menn. Det kan oppleves ganske truende, sier hun.

For guttene selv. Og for dem som står dem nær.

- Tenårsperioden er på ingen måte den søtteste perioden, men det er den mest spennende. Det vokser frem noe sant i alle disse hormonene og all forvirringen. Så tenåringsforeldre bør holde på nysgjerrigheten sin.

- Noe mer?

- Tålmodighet. Og beholde hjertet varmt!

En ung stjerne

For Aksel Rykkvins familie har engasjementet aldri vært mangelvare, hverken før eller nå.

- Aksels karriere har vært et eventyr som har bundet hele familien sammen. Et lysende punkt i familielivet som alle har støttet opp om, sier Aksel Rykkvins mamma, Maj-Christel Skramstad om sønnens fremganger.

Allerede fra han var liten, var ønsket brennende. Alt han ville, var å synge. Hvis korøvelser kræsjet med bursdagen til kamerater, var valget lett. Han valgte sangen.

Aksel ble tatt opp i Oslo Domkirkes guttekor allerede som femåring. Som niåring gjorde han sin første soloopptreden etter selv å ha ivret for det lenge.

• Aksel til Aftenposten som 12-åring: Vil bli klassisk musikk Justin Bieber

Aksel har i dag begynt å synge med herrestemme i Domkirkecoret. Det prøves. Og feiles. Foto: Espedal, Jan Tomas

- Man får ikke helt vist hvor god man er bare ved å synge i et kor. Solo er noe helt annet. Det er bare din egen stemme. Og det var det jeg hadde lyst til, sier Aksel, som i årene som fulgte utviklet seg hurtig i takt med interessen og oppmerksomheten.

Høsten 2017 nådde karrièren et høydepunkt. Aksel tatt ut av skolen i seks uker og reiste sammen med mamma til Paris for sin internasjonale debut. I seks uker sto han på scenen sammen med etablerte operastjerner på Opera Comique i den franske hovedstaden.

Kort etter var det slutt. Aksel orket ikke presse seg mer. Et intervju og sanginnslag på Skavlan mot slutten av oktober ble hans siste TV-opptreden med guttestemme.

Likevel var det lite resignasjon og bitterhet å spore.

- Nå er guttesoprankarrièren slutt. Da er det bare å begynne på nytt og jobbe seg opp igjen, sa Aksel til A-magasinet under vårt første møte i november 2017, fullt klar over at ingenting kommer av seg selv.

Kommer som et sjokk

Hvis klassisk sang var Gud, var ungdomstiden selve djevelen. Så full av distraksjoner og fristelser, stadig på hugget for å avlede og lokke til seg avdankede barnestjerner i et stemmemessig vakuum.

Aksels mangeårige sangpedagog Marianne Lewis har sett mange unge sangere skjene ut, for aldri å komme tilbake.

- Å plutselig skulle forholde seg til mørk mannsstemme kommer som et sjokk på mange, selv om de tror de er forberedt. Samtidig ser vi at de får lyst å gjøre andre ting. De kan spille fotball, de kan være vanlige ungdommer. Da er det en utfordring å holde på dem slik at de synger seg gjennom den vanskelige fasen, sier Lewis, som er tilknyttet Den Norske Operas barnekor og Barratt Due musikk institutt.

Fremskynder kosthold stemmeskiftet?

Puberteten er ikke hva det en gang var.

Flere studier peker i retning av at den starter tidligere enn før. Både dansk og amerikansk forskning tyder på tidligere brystvekst blant jenter, selv om funnene ikke er entydige.

Enkelte spekulerer på at et høyere kaloriinntak og økt kroppsmasseindeks (BMI) kan være årsaken. En annen hypotese er at såkalte hormonhermere i miljøet fremkaller tidligere pubertet. Iblant annet plast finnes stoffer som ligner hormoner, og som binder seg til kroppens kjønns hormonreseptorer og skaper uønskede effekter.

Også blant gutter finnes det studier som antyder at puberteten starter tidligere. For noen år siden rapporterte The Washington Post om synkende alder for

stemmeskiftets inntog, blant annet gjennom observasjoner av medlemmene i det 800 år gamle St. Thomas-koret i Leipzig over tid.

Professor i medisin og ekspert på hormoner, Jens Petter Berg ved UiO, vil ikke utelukke noen av teoriene. Men selv om ernæring spiller en rolle for når stemmeskiftet inntreffer, er genetikken i førersetet.

Når stemmeskiftet starter, hvor lang tid det tar og hvor mørk eller lys stemmen til slutt blir, har med arv å gjøre.

Pappa Rikard er Aksels manager. Aksels karriere har vært et familieprosjekt. *Foto: Espedal, Jan Tomas*

I januar 2018 hadde Aksel sin første offentlige fremføring som baryton, få måneder etter at han la guttesoprancarrieren på hyllen. Foto: Espedal, Jan Tomas

Vil bli en ener

Men kan noen forutsi hvor vakker stemmeprakten til Aksel Rykkvin blir når det hersens stemmeskiftet er over?

- Det er ingen selvfølge at man blir en stor sanger selv om man har vært en stor barnestjerne. Det kreves som alltid hardt arbeid - jobb, jobb, jobb. Og litt hell, sier hans egen sanglærer, Marianne Lewis. På generelt grunnlag. Mer spesifikt for sin egen elev legger hun til:

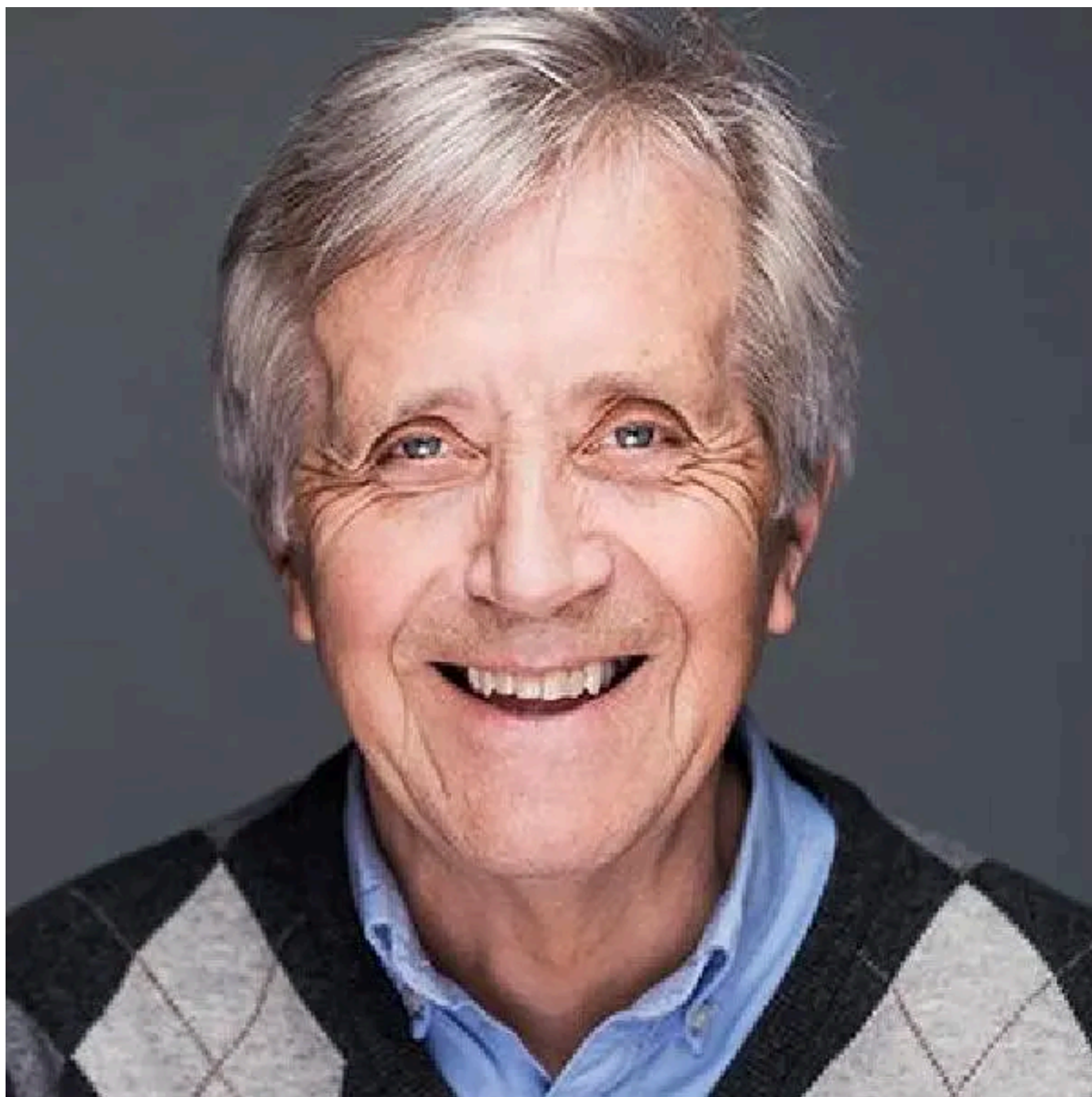
- Aksel har store muligheter. Fordi han er så musikalsk og har en så spesiell stemmebegavelse. Hvis han utvikler det fremover, har han store sjanser. Det kan ta mange år.

Selv er han offensiv. Aksel Rykkvin er klar for å øve, terpe, jobbe. Alt for å nå den store drømmen: å bli en verdensstjerne, også som mann.

- Nå konkurrerer jeg med hundretusener, kanskje millioner av andre som er på samme stadium som meg. Jeg kan ikke slappe av, sier han.

- Jeg må få mest mulig ut av det jeg har: talentet. Og stemmen.

«Vi som synger opera, er jo stemme-atleter»

Operasanger, professor og musikkforsker Kåre Bjørkøy. Foto: NTNU

Er det kontakten med følelsene som har gjort Aksel Rykkvin til en stjerne?

«Mirakuløs». Det er uttrykket operasanger, musikkforsker og NTNU-professor Kåre Bjørkøy bruker om Aksel Rykkvin.

- Mirakuløs i betydningen ekstraordinær. Da jeg så ham synge med Kringkastingsorkesteret, ble jeg helt slått ut. Av musikaliteten, av den selvfølgeligheten og det naturlige i det å stå der og synge, sier Bjørkøy.

Han har i mange år forsket på stemmebruk. Bjørkøy forteller at gode klassisksangere er eksperter i å utnytte kroppens fysiologi.

For eksempel er klassiske sangere flinkere til å holde åpningen mellom nese og munn større når de synger enn når de snakker. Vibrerer neseborene hos sangeren på scenen? Trolig gjør han eller hun det bevisst.

- Da løftes det vi kaller den bløte ganen. Dette gir større resonans, sier Bjørkøy.

- Vi som synger opera, er jo stemme-atleter. Å stå og synge i tre-fire timer er egentlig helt abnormt. Nøkkelen er å trene opp prosessene i kroppen til å påføre stemmen minst mulig belastning over lengst mulig tid, legger han til.

Teknikk betyr mye. Musikalitet og godt gehør betyr kanskje enda mer. Men overordnet alt er evnen til å vise følelser og personlighet i sangen, mener Bjørkøy.

- Evnen til å ha kontakt med følelsene påvirker pusten og mange prosesser i kroppen. I tillegg kommer man tettere på kroppslige refleksene, som latter, gråt og sukk. Det gjør stemmen veldig personlig og fargerik, sier Bjørkøy.

- Blokkerer du følelsene, blokkerer du pusten. Så opera handler ikke nødvendigvis om kraftigst stemme, om å komme høyest eller dypest, men å fremkalle varme og emosjoner.

Som abonnent kan du dele en artikkel gratis med en som ikke er abonnent!

 Gi bort

Tips oss

Les videre
